

TÂM LÝ HỌC VÀ VẤN ĐỀ BẠO LỰC HỌC ĐƯỜNG

PHẠM MINH HẠC

Hội Cựu Giáo chức Việt Nam
Email: phamminhhac@vnn.vn

Tóm tắt: *Bạo lực học đường luôn là vấn đề gây nên nhiều bức xúc và là mối quan tâm, lo ngại của cả cộng đồng. Đây không chỉ là một vấn đề xã hội, vấn đề giáo dục mà còn là một vấn đề tâm lý học. Dưới góc độ nghiên cứu tâm lý học, tác giả phân tích rõ thực trạng, nguyên nhân của vấn đề bạo lực học đường. Theo tác giả bài viết, tâm lý học giá trị và giáo dục giá trị có thể đóng góp như là một giải pháp tối ưu giúp học sinh tiếp thu giá trị của loài người (tính người) và giá trị dân tộc (tự tôn dân tộc), giá trị gia đình (con ngoan, trò giỏi), giá trị cộng đồng thành giá trị bản thân. Mỗi học sinh cần hiểu và quý trọng chính bản thân mình, có mối quan hệ tốt với mọi người xung quanh và coi hoạt động học tập thực sự là hoạt động chủ đạo, đồng thời cần tích cực tham gia các hoạt động ngoài nhà trường.*

Từ khóa: *Bạo lực học đường; tâm lý học; tâm lý học giá trị; học sinh.*

(Nhận bài ngày 06/6/2016; Nhận kết quả phản biện và chỉnh sửa ngày 13/7/2016; Duyệt đăng ngày 27/7/2016).

1. Đặt vấn đề

Cả xã hội rất bức xúc về vấn đề bạo lực học đường. Theo một số tài liệu nước ngoài cũng như ở Việt Nam cho thấy, trong khoảng từ một vài thập kỉ cuối thế kỉ XX, vấn đề này được các nhà tâm lý học cùng nhà trường, các bậc phụ huynh, các nhà giáo rất quan tâm. Đây không chỉ là một vấn đề xã hội, vấn đề giáo dục, mà còn là một vấn đề tâm lý học. Trên các trang mạng, cả tiếng Việt, tiếng Anh và tiếng Nga đều công bố nhiều công trình nghiên cứu về chủ đề này bao gồm: hiện trạng, phạm vi, lứa tuổi, nguyên nhân, giải pháp phòng, chống bạo lực học đường và đã bàn luận về bản chất của bạo lực học đường (tiếng Anh: violence). Vấn đề bạo lực gắn với vấn đề gây gỗ, gây hấn (tiếng Anh: aggression). Trong tâm lý học nghiên cứu "Gây hấn" đã có lịch sử hơn một trăm năm nay. Ở đây, chúng tôi đề xuất vận dụng tâm lý học giá trị là một giải pháp khắc phục vấn đề này.

2. Vài nét về hiện trạng

Ở Việt Nam, trên các trang mạng cũng đăng tải nhiều bài viết và video clip, một số công trình nghiên cứu, các thông tin thường nhật, các bài nghị luận cũng đề cập đến vấn đề này. Các clip thường đưa lên cảnh trẻ em đánh nhau rất kinh hoàng, tàn bạo, có cả cảnh trẻ em nữ đánh trẻ em nam, một số clip nữ học sinh đánh hội đồng...

Một vài số liệu khảo sát cho thấy có đến 51.6% học sinh liên quan đến bạo lực học đường [1]. Trong số 200 phiếu khảo sát bạo lực trong nữ sinh ở hai trường trung học phổ thông đóng trên địa bàn thành phố Hà Nội do Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn Hà Nội tiến hành cho cho thấy, có 96.7% học sinh công nhận là ở trường em có chuyện đó, 44.7% cho rằng rất thường xuyên xảy ra, 38% cho rằng thường xuyên xảy ra. Điều đáng lo ngại là 45% các em cho rằng chuyện đó là chuyện bình thường [2]. Điều tra năm 2012 cho thấy bạo lực học đường tăng 10 lần so với 10 năm trước [3].

Ở châu Âu, các công trình nghiên cứu bạo lực học đường tại 11 nước, đánh giá vấn đề này đã trở thành vấn đề của toàn thế giới. Ở Mỹ, Bộ Giáo dục, nhiều viện nghiên cứu, phòng thí nghiệm tâm lý học (Academic Search

Compleat, Educational Resch Information Clearinghouse, Medline, PsyInfoR, Centers for Disease Control and Prevention, U.S. Departement of Health & Human Services, v.v.) tham gia công cuộc này và cung cấp một vài hiện trạng sau: 20% học sinh các lớp 9 đến lớp 12 hay bắt nạt, 5% học sinh hay bỏ học. Một số công trình khác không dừng lại ở nghiên cứu việc bắt nạt mà xem xét các trường hợp trẻ đánh nhau, côn đồ. Theo thống kê của Mỹ, năm 2011, trong số học sinh từ lớp 9 đến lớp 12 trước khi khảo sát có 12% đánh nhau tại trường, chỉ trong 12 tháng trước khi khảo sát có 16% học sinh nam và 7.8% học sinh nữ đánh nhau ở trường, 7% học sinh có mang vũ khí tới trường. Theo số liệu thống kê năm 2013, số học sinh đánh nhau tại trường có giảm chút ít: 8.1%; số học sinh mang vũ khí tới trường gần như trước: 6.9% [4]. Theo một tài liệu cung cấp số liệu khảo sát năm 1992, số vụ bạo lực học đường chỉ 10 năm tăng 25% [5].

3. Về nguyên nhân

Phần lớn các công trình nghiên cứu tập trung vào đối tượng học sinh trung học cơ sở và trung học phổ thông. Về nguyên nhân, các tác giả ở Việt Nam nhận xét rằng: cá nhân, gia đình, nhà trường, xã hội, có khi lướt qua nguyên nhân "bức bối, cần giải thoát" hay lứa tuổi "ăn không no, lo chưa tới", khủng hoảng tuổi vị thành niên. Nhiều tác giả coi gia đình là tác nhân số một, rồi đến phim ảnh, truyền hình... Cũng có tài liệu gắn lứa tuổi dậy thì với tăng lượng testosterone, ở các em trai - tăng 70%, các em gái - 40% (mạng Google, Bạo lực học đường, tiếng Nga, 11/5/2016).

Một số nhà khoa học ở các nước chú ý nhiều hơn đến yếu tố tâm lý trong bạo lực học đường. Ví dụ, bài báo mang tiêu đề "Về bạo lực học đường: yếu tố đạo đức và tâm lý" [5] phân tích tâm lý u uất, buồn bã gây nên hành vi bạo lực. Một tác giả khác nghiên cứu trẻ em ở tuổi thiếu niên cũng chú tâm vào nguyên nhân tâm lý như tâm trạng trống trải, đau buồn, thất vọng, cảm giận, mất chuẩn mực (R. L.Richmond, 1997 - 2015) [6]. Trên mạng Google ngày 11/5/2016 có tài liệu "Các nhân tố tâm lý trong bạo lực học đường" đúc kết thành 6 nguyên nhân sau:

1/ Từ bé chịu cảnh không được cùng sống với cả bố và mẹ;

2/ Áp lực học tập: cha mẹ bắt em phải đạt kết quả xuất sắc, em không đạt được, thoát khỏi áp lực bằng hành vi bạo lực;

3/ Bạo lực gia đình dẫn đến bạo lực học đường;

4/ Tâm trạng chán trường vì gia cảnh, lấy hành vi bạo lực để thoát khỏi áp lực;

5/ Theo bạn bè tham gia vào đánh nhau;

6/ Thiếu thốn tình cảm gây rối loạn tâm lí dẫn đến hành vi bạo lực.

Những năm 1978 - 1980, chúng tôi cùng một số cán bộ Ban Tâm lí học - Viện Khoa học Giáo dục (nay là Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam) đã tiến hành một công trình nghiên cứu tại Trường Phổ thông Công Nông nghiệp Thủy Nguyên - Hải Phòng (Bộ Công an). Kết quả cho thấy "**tâm lí nhóm**" là nguyên nhân hàng đầu dẫn đến ứng xử sai trái nặng nề [7]. Quan sát dưới góc độ tâm lí học cho thấy rằng *gây gổ* (gây hấn) là một nhân tố tâm lí dẫn đến ứng xử bạo lực ở học sinh.

4. Gây gổ và bạo lực học đường

Bình thường, đại đa số học sinh đều rất hiền, ngoan và có các mối quan hệ tốt, tuy nhiên có em hay cáu bẳn, gắt gỏng, bực bội,... Theo một số quan sát cho rằng các em này có tâm lí cảm giận, ghét bỏ một ai đó, bộc lộ ra khùng khùng, hung hung, dẫn đến gây gổ. Gây hấn có khi từ khí chất, có khi cả nét tính cách, thể hiện phản ứng tiêu cực với người này người khác, có khi với mọi người, cao điểm là ứng xử bạo lực. Vậy từ đâu sinh ra tính này? Từ lịch sử tâm lí học thế kỉ XX có phân tâm học [8] được nhắc tới nhiều hơn cả. Theo trường phái này, "gây gổ" là nét tính cách bẩm sinh, gắn với bản năng sống, bản năng tự bảo vệ, bản năng chết; cũng có trường hợp "gây gổ" để biểu thị sức mạnh; có khi để giải thoát bế tắc hay mâu thuẫn [8], chán trường, thoả mãn nhu cầu phản ứng lại, tham gia vào cơ chế "bù trừ", nhằm cân bằng tâm lí. Ý kiến ngược lại, nhất là các nhà tâm lí học hoạt động, đầu nhấn đặt vào nguyên nhân từ ngoại cảnh (gia đình, lớp học, nhóm bạn, cộng đồng) tạo nên các mâu thuẫn nội tâm, chủ thể không tự mình hoặc không có tư vấn tâm lí kịp thời giải quyết theo các chuẩn mực xã hội (các giá trị xã hội).

5. Tâm lí học giá trị là một giải pháp

Gần đây, chúng ta đã chú ý nhiều hơn đến vấn đề

giáo dục con người. Nhiều trường học có môi trường giáo dục tốt. Hầu hết các gia đình đều quan tâm đến con em của mình. Chúng ta cần tích cực thực hiện phương châm giáo dục "Kết hợp chặt chẽ giữa nhà trường, gia đình và xã hội". Nếu làm được như vậy, chắc chắn tình hình bạo lực học đường sẽ được giảm dần. Tâm lí học giá trị và giáo dục giá trị có thể đóng góp như là một giải pháp. Từ năm 1995, nhiều nước trên thế giới đã chú trọng giáo dục kĩ năng sống. Kĩ năng sống là mục tiêu của bộ môn Tâm lí học giá trị [9]. Tâm lí học giá trị cùng với giáo dục giá trị giúp học sinh tiếp thu giá trị của loài người (tính người) và giá trị dân tộc (tự tôn dân tộc), giá trị gia đình (con ngoan, trò giỏi), giá trị cộng đồng thành giá trị bản thân. Mỗi học sinh cần hiểu được và quý trọng chính bản thân mình, tôn trọng và có quan hệ tốt với mọi người xung quanh (quan hệ nhóm) từ gia đình tới nhà trường, ngoài cộng đồng, tiến hành hoạt động học tập thực sự là hoạt động chủ đạo và tích cực tham gia hoạt động ngoài nhà trường.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Vinh Hà, (2015), *Trên 50% học sinh có vấn đề về bạo lực học đường*, Tuoitreonline, ngày 26 tháng 3 năm 2015.
- [2]. *Nghị luận về vấn đề bạo lực học đường trong thời gian qua*, Thegioivanhoc.net, ngày 12 tháng 5 năm 2016.
- [3]. *Bạo lực học đường ở Việt Nam tăng cao* (tiếng Anh), Vietnamnet, Tuanvietnam, ngày 11 tháng 5 năm 2016.
- [4]. Youth Violence. Fact Sheet, *Tim hiểu bạo lực học đường*, (tiếng Anh), Mạng Yahoo, ngày 11 tháng 5 năm 2016.
- [5]. June F. Chisholm, (1998), *Về bạo lực học đường: yếu tố đạo đức và tâm lí*, Tạp chí Cảnh đau buồn xã hội và vô gia cư, số 2, tháng 7, năm 1998.
- [6]. R. L. Richmond, 1997 – 2015, *Hướng dẫn tâm lí học và thực tiễn*, Mạng Yahoo, ngày 11 tháng 5 năm 2016.
- [7]. Phạm Minh Hạc, (2002), *Tuyển tập tâm lí học, Bài "Tìm hiểu nguyên nhân trẻ em phạm pháp và nghiên cứu nhân cách*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
- [8]. Phạm Minh Hạc, (2013), *Học thuyết và tâm lí học Sigmund Freud*, NXB Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.
- [9]. Phạm Minh Hạc, (2010), *Giá trị học: cơ sở lí luận góp phần đúc kết hệ giá trị chung của người Việt Nam thời nay*, NXB Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.

PSYCHOLOGY AND SCHOOL VIOLENCE

Pham Minh Hac
Vietnam Association of Teachers
Email: phamminhhac@vnn.vn

Abstract: *School violence is an issue with much annoyance and concern from community, concerned to society, education and psychology. The author clearly analyzed its current situation and causes from psychological perspective. Psychology and education in value can contribute an optimal solution for students to acquiring the human value (humanity) and national value (national self-respect), family value (good child and student), community value to personal value. Each student should understand and respect themselves, have good relationships with others and consider learning activities as a leading activity, and actively participate in activities outside schools.*

Keywords: *School violence; psychology; psychology in value; students.*